

nijela Doblanović Šuran i Marija Mogorović Crljenko. U radu *Newcomers to Rovinj in the Late 16th Century* ističu da je krajem 16. stoljeća broj došljaka u Rovinju bio iznimno velik i zaključuju da je njihova prilagodba bila relativno brz proces. To potkrepljuju primjerima davanja miraza i ženidbenih veza između došljaka i pripadnika svih rovinjskih društvenih slojeva. Razlog pronalaze u tome što su došljaci u Rovinj najvjerojatnije migrirali u većim skupinama, što im je omogućilo lakšu i bržu integraciju u tamošnje društvo te osiguralo poslovne mogućnosti i gospodarsku sigurnost. Posljednji rad ovoga zbornika, *Dalmatians and Slavs in Venice during the Late Middle Ages: Between Integration and Assimilation* Ermanna Orlanda, odnosi se na migracijske okolnosti u Mletačkoj Republici, etničke skupine došljaka koji su bili ključan čimbenik za razvoj i daljnji napredak Venecije. Autor navodi zajednice Slavena, Dalmatinaca, Albanaca, Židova, Grka i raznih drugih naroda, a u fokus stavlja suživot Slavena i Dalmatinaca s domicilnim stanovništvom. Kaže da je ekonomski rast primarni aspekt mletačkoga djelovanja, pa je tako rad glavni element koji privlači imigrante i pomaže im pri asimilaciji u novu sredinu. Stranci koji su se odlučili migrirati u Mletke nerijetko su bili suočeni s težim oblicima rada, a svoj su društveni status stjecali pomoću ženidbenih veza ili organiziranjem u bratovštine i etničke zajednice, koje su olakšavale prilagodbu došljaka.

Zbornik radova međunarodne znanstvene konferencije *Gradovi hrvatskog srednjovjekovlja: Grad i došljaci* izniman je doprinos istraživanju srednjovjekovnih migracija, urbanih elita, društvenih struktura urbanih sredina te mobilnosti unutar i između njih. Pristupi korišteni u radovima zastupljenim u zborniku otvaraju nove mogućnosti istraživanja te daju uvid u lepezu historioografskih metoda koje pomažu stvoriti sliku srednjovjekovnoga društva. Znanstvenici koji su sudjelovali na konferenciji i čiji su ra-

dovi objavljeni u zborniku svojim su istraživanjima odgovorili na mnoga pitanja koja se tiču svakodnevnice srednjovjekovlja i postavili temelje za daljnja istraživanja života u srednjovjekovnim urbanim sredinama.

Matea Jurić

**Anali Zavoda za povijesne znanosti
Hrvatske akademije znanosti i
umjetnosti u Dubrovniku 58 (2020),
365 stranica**

Historiografska scena bogatija je za još jedan broj časopisa Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku. Godine 2020. izašao je 58. svezak *Anala*, časopisa koji svojom dugogodišnjom tradicijom objavljivanja radova raznovrsne tematike s naglaskom na dubrovačko područje doprinosi akademskoj i historiografskoj zajednici. Ovaj broj donosi osam znanstvenih radova i dva prethodna priopćenja, a sadržava i cjelinu *Osvrti i kritike*.

Rad kojim započinje ovaj broj časopisa nosi naslov *Fragment rukopisa sv. Augustina pisanog beneventanom iz Znanstvene knjižnice u Dubrovniku (rkp. 950) – argumenti za dataciju i dubrovačko podrijetlo* (9-40), a potpisuje ga Rozana Vojvoda. Analizom fragmenta rukopisa pisanog beneventanom (rkp. 950) koji se nalazi u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku te usporedbom sa sličnim fragmentima iz istoga razdoblja koji su po općim karakteristikama najbliži fragmentu rkp. 950 obrazlaže se datacija toga fragmenta u 13. stoljeće te iznose argumenti za njegovo moguće dubrovačko podrijetlo. Identifikacijom teksta fragmenata beneventane iz samostana Male braće u Dubrovniku (MS 463) te usporedbom s obilježjima fragmenta iz Znanstvene knjižnice iznosi se i teza o *membra disiecta* istoga rukopisa dubrovačkoga podrijetla koji sadržava traktate sv. Augustina o Ivanovu evanđelju. Autorica je ovim radom ukazala na beneventan-

sku pismenost barem jednoga dubrovačkog skriptorija, ali i pružila jasan argument o dugovječnosti i intenzitetu uporabe benevolentane na dubrovačkom području. Slijedi prilog iz pera Henrika-Rika Helda *Procuratores i advocati u zapisima notara Tomazina de Savere (1277-1286)* (41-71). U ovom članku povijesno-pravne naravi istraženi su oblici i vrste zastupanja iz rimskoga prava koji svoj utjecaj i primjenu imaju u srednjem vijeku. Radi se o oblicima naziva *procuratores* i *advocati* u zapisima Tomazina de Savere, dubrovačkoga kancelara od 1277. do 1286. godine. Osim same analize i općega prikaza prokurature i advokature u rimskom pravu i rimskoj pravnoj tradiciji, predočene su nam i crtice iz Tomazinova života. Posebna je pozornost posvećena formulama za imenovanje prokuratora i usporedbi između notarskih formulara i zapisa drugih istočnojadranskih gradova. Sakralna arhitektura i urbanizam tema su članka *Crtež s prijedlogom lokacije crkve sv. Roka u Dubrovniku iz 1532/33. godine* (73-92) Danka Zelića. Autor nastoji na temelju crteža s prijedlogom lokacije crkve sv. Roka odgovoriti na problematiku povoda i vremena nastanka jedinoga sačuvanoga slikovnog izvora te vrste (uočen među priložima 26. sveska serije zapisnika Vijeća umoljenih /1489. – 1492./ u Državnom arhivu u Dubrovniku) iz doba Republike. U dodatku radu objavljen je još jedan nepoznati dokument – molba Vijeću umoljenih za gradnju crkve i osnivanje bratovštine sv. Roka. *Dubrovački benediktinci u ranom 18. stoljeću i novi pravilnik Mljetske kongregacije* (93-130) rad je crkvene tematike Relje Seferovića. Autor nam pruža uvid u događaje s početka 18. stoljeća koji se tiču dubrovačkih benediktinaca na otoku Mljetu. Naime, zbog premaloga broja redovnika državne i crkvene vlasti planirale su ukidanje Mljetske kongregacije benediktinskoga reda. U članku je objašnjen *odgovor* na te pokušaje u obliku pravilnika s točno razrađenim odredbama o održavanju izbora unutar Kongregacije koji je 1709. donio generalni kapitul Kongregacije, čime je Mljetska kon-

gregacija, uz dopune i izmjene 1741., stekla svoj konačni pravni okvir koji je bio na snazi do ukidanja Dubrovačke Republike 1808. godine. Idući članak uvodi nas u svijet zaboravljenih rukopisa. Radi se o prilogu Sanje Perić-Gavrančić *Tragom zaboravljenih rukopisa: hrvatske i latinske basne Đura Ferića (1739-1820)* (131-214). Na temelju latinskih i hrvatskih, tiskanih i rukopisnih, autorskih i prijevodnih basni Đura Ferića uspostavljen je i istražen korpus toga dubrovačkoga književnika. Analizom, rekonstrukcijom i revidiranjem piščeva opusa može se zaključiti da se s gledišta književne povijesti Ferićeve basne po svojim temeljnim obilježjima kreću u zadanim žanrovskim okvirima epohe, a istodobno su formalno i tematski povezane s ilirskim poslovicama. Upravo ta posebnost autoricu je nagnala na zaključak da Ferićeve basne nemaju prethodnika ni nasljednika u europskoj književnosti. Na kraju rada nalaze se i dva priloga: *Popis Ferićevih latinskih i hrvatskih basna i pripadajućih poslovice* i *Popis Fedrovih basna u prijevodu Đure Ferića*. Članak Milenka Krešića *Dubrovačka Republika i ferman za trebinjsko-mrkanskoga biskupa Nikolu Ferića* (215-228) još je jedan rad koji obrađuje vezu dubrovačke vlasti i Crkve. Autor je opisao nastojanja Dubrovačke Republike u pribavljanju fermana za trebinjsko-mrkanskoga biskupa Nikolu Ferića i njegove svećenike da bi mogli slobodno djelovati na području Trebinjske biskupije, koja je bila pod osmanskom vlašću. Prikazan je i kratki životopis biskupa Ferića te su navedeni fermanni koje je Republika isposlovala za biskupove prethodnike. Ovo istraživanje još je jedan doprinos poznavanju odnosa osmanske vlasti i Dubrovačke Republike te dubrovačke vlasti i njezina interesa za prostor Trebinjske biskupije.

Ulogu i status žene u društvenome miljeu i obiteljskim odnosima može se u historiografiji promatrati s različitih aspekata. Povijest žene i njezina mentaliteta, strategije braka i majčinstva tema su članka *Marija Natali Zamagna (1807-1891) u ogledalu ženske po-*

vijesti 19. stoljeća (229-252) Jelene Obradović-Mojaš. Predmet proučavanja su obiteljske memorabilije i rukopisna građa koja se čuva u državnim arhivima u Zadru i Dubrovniku. Na temelju te arhivske ostavštine, iako se čini da o sebi nije ostavila nijedan pisani trag, rekonstruiran je životopis Marije Natali Zamagna. Taj mikrosvijet jedne žene iz viših krugova u 19. stoljeću svjedoči nam o sudbini samih žena te govori o duhu običaja i pravila toga vremena. Slijedi prethodno priopćenje iz pera Jadrana Jaića i Vilene Vrbanić pod naslovom *Okviri za životopis Antonija Bina, graditelja gitare u Kulturno-povijesnom muzeju Dubrovačkih muzeja* (253-266). Na temelju arhivske građe u radu su prikazane nepoznate crtice iz života graditelja gitara Antonija Bina. Njegova gitara koja se nalazi u Kulturno-povijesnome muzeju Dubrovačkih muzeja vjerojatno je najstariji primjerak gitare koju je na području hrvatskih zemalja izradio naturalizirani graditelj. Samim time ovo istraživanje možemo promatrati kao dio nastojanja da se na vidjelo izvuče blago glazbenih instrumenata pohranjenih u fundusima hrvatskih muzeja. U još jednom prethodnom priopćenju, *Dubrovački Židovi u Prvom svjetskom ratu: prvi uvid* (267-282), Radmila Šutalo rekonstruirala je život dubrovačkih Židova prije i u vrijeme Prvoga svjetskog rata analizirajući spise iz Općine Dubrovnik i novina *Prava Crvena Hrvatska* i *Crvena Hrvatska*, koje su izlazile u Dubrovniku. Fokus interesa stavljen je na humanitarni rad Židova, svakodnevicu njihova života i vjeh ratnih zbivanja. Posljednji izvorni znanstveni članak u ovom broju *Analiza* čitatelja upoznaje s hrvatsko-srpskim odnosima u Dubrovniku krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Barbara Đurasović u prilogu *Hrvatsko-srpski odnosi u središtu proslave blagdana svetog Vlaha u Dubrovniku (1891-1914)* (283-319), slično kao i autorica u prethodnom radu, istraživanje je temeljila na novinama *Crvena Hrvatska, Dubrovnik* i *Prava Crvena Hrvatska*. Tijekom dva ključna razdoblja – do 1899., kada je na vlasti bila srpsko-autonomaška koali-

cija, i od 1905., kada su se Hrvati zalagali za slogu sa Srbima u Dalmaciji – promatrani su pokušaji dubrovačkih Srba da ugrade srpski identitet u proslavu blagdana svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika. U cjelini *Osvrti i kritike* (321-365) pronalazimo deset osvrti i prikaza nedavno objavljenih knjiga historioграфске provenijencije, a na samom kraju nalazi se i popis svih izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.

Novijim historioграфским dostignućima u proučavanju dubrovačke prošlosti s različitim aspektima, i ovim brojem, s bogatim znanstvenim aparatom i dodatnim priložima, dubrovački *Analiza* pokazali su zašto već duži period zauzimaju mjesto u samom vrhu znanstvenoga i stručnoga publiciranja u Hrvatskoj.

Ante Matuško

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru 62 (2020), 462 stranice

Godine 2020. u izdanju Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru izašao je novi broj časopisa *Radovi*. Pored nekrologa na samom početku, ovaj broj donosi sveukupno 15 znanstvenih članaka – osam izvornih znanstvenih radova, pet prethodnih priopćenja te dva pregledna rada. Na kraju se nalazi cjelina *Osvrti i prikazi*.

U spomen na istaknutoga povjesničara Šimu Peričića, preminulog 2019., iznimnoga stručnjaka za povijest Zadra i Dalmacije od 17. do 20. stoljeća, ovaj broj *Radova* otvara *In memoriam. Dr. sc. Šime Tome Peričić (1936. – 2019.)* (1-3). Tekst potpisuje urednik Tado Oršolić.

Ana Jordan Knežević člankom *O problemu ubikacije ranosrednjovjekovnih bazilika sv. Ivana Evanđelista i sv. Tome u Biogradu na Moru* (5-30) započinje cjelinu znanstvenih radova. Analizom arhivskoga fonda don Luke Jelića autorica pokušava razriješiti